AN NASIONAL RI
S DEKKER
43

Кр287,040

# H O N G K O N G.

Geschiedenis.

Hongkong vormt een belangrijk brits eiland-bezit voor de kust van Zuid-China. Thans bestaat het uit een groep eilanden en schiereilanden op die kust.

De hoofdstad is Victoria. Het bezit ligt juist binnen de tropen.

Voordat Engeland zich er van meester maakte was het een verlaten eiland, bewoond door vissers, die tevens gevreesde piraten konden zijn. Sedert 1821 had het ook gediend als ligplaats van opium-schepen.

In 1842 werd het eiland, op het eind van de opium-oorlog door China afgestaan, gemaakt tot engelse marine-basis. Sedert heeft Hongkong zich voortdurend ontwikkeld als handelscentrum. In minder dan een eeuw is het uitgeroeid tot een van de grootste havens ter wereld. Deze ontwikkeling was aan verschillende omstandigheden te danken. De handelspolitiek van Engeland deed Hongkong tot vrijhaven maken. De geleidelijke openstelling van China voor de wereldhandel was daarnaast een factor van grote betekenis. Door de ontdekkingen van goud in Californië en Australië (1849) werd Hongkong het centrum van het arbeiders-transport-verkeer naar die beide werelddelen, Kort later begon Hongkong een gezeten chinese bevolking te trekken. Dit was een groot voordeel voor de handel. De opening van het Suez-kanaal (1869) bevorderde de handel tussen Azië en Europa enorm. Hongkong's betekenis als tussenhaven en distributiestation groeide daardoor sterk.

Kowloen.

Intussen werd de toenemende strategische betekenis bedreigd door de nabijheid van Kouloen op de vaste kust van China, dat het gehele eiland beheerste. Dit is de oorzaak geweest van nieuwe twisten tussen Engeland en China de z.g. tweede opium-oorlog (1860). Hij eindigde met de afstand van het Kouloen-schiereiland en enkele andere eilanden bij Hongkong. Het engelse doel van de oorlog, wat Hongkong betreft, was daarmee voorlopig bereikt.

Echter zou Hongkong slechts afdoende verdedigd kunnen worden wanneer het geheel binnen eigen engels gebied lag. In 1898, nadat China door de japans-chinese oorlog was verlamd, werd daarom de pacht van de z.g. New Territeriès op het vasteland voor 99 jaar verkregen. China vermocht zich niet te verzetten.

Economische Betekenis.

Hongkongs voornaamste economische betekenis is die van transite-haven voor goederen tussen China en de buitenwereld, en van opslaghaven voor de kusthandel tussen Noord- en Zuid-China. Voornamelijk geldt deze betekenis de handel van Oost-Azië zelf. Zozeer, dat ongeveer 95%

van

van Hongkong's export en 70% van zijn import oosterse handel is. De voornaamste verschepingen betreffen rijst, suiker, katoenen garens, tin en steenkool.

In de laatste jaren was Hongkong de voornaamste haven ter wereld voor de distributie van rijst. In 1924 bedroeg de rijst-export ongeveer 120 millioen gulden. Voornamelijk ging deze rijst naar China.

Na Java is Hongkong het voornaamste centrum voor suiker-distributie in het oosten. De voornaamste invoer is die uit Java (ongeveer 75%) en de Filipijnen. Deze suiker wordt voor een groot deel in Hongkong geraffineerd. De totale uitvoer in 1924 beliep rond 100 millioen gulden.

Katoenen garens komen van Hindoestan, Japan, Noord-China, ook wel uit de Verenigde Staten (totaal ongeveer 50 millioen gulden). De uitvoer richt zich voornamelijk op Zuid-China en Indo-China.
Japan beheerst de handel in textiel-goederen. Deze handel was vroeger welhaast een brits momopolie.

Na Singapore is Hongkong de voornaamste tin-markt in het oosten. Het tin komt voornamelijk uit Yoennan via Haifong en gaat voornamelijk naar de Verenigde Staten.

In- en uitvoer van ruw opium werd in Dec. 1923 door Engeland verboden. Deze handel bracht steeds minder op.

Engelands aandeel in de handel van Hongkong in het algemeen is gering. Hongkong kan dan ook niet worden beschouwd als een centrum van de handel van het Britse Rijk. Hongkong's handelsgebied is voornamelijk Oost-Azië en de Pacifiek. Veel meer is Hongkong bezig uit te groeien tot het centrum van Japanse handel op Zuid-China en Indo-China.
Verder is Hongkong het voornaamste centrum van het passagiersverkeer op en in Oost-Azië. De grootste passagiersschepen doen Hongkong aan. Rivier-stomers, barkassen, jonken onderhouden de handel met Macao, Canton en de kleine deltahavens van Kwangtoeng en zelfs zover de rivier Sikiang op als Woetsjou. Deze rivier- en kustvloot is van vitaal belang voor Hongkong.

Door de verkrijging van het New Territory is ook een beginende industrie en een groiende landbouw opgekomen. Voornamelijk betreft deze tin- en suikerraffinade, rijstslijperijen, meubelmakerijen, scheepsbouw en machinerieën, voorts de productie van cement, papier, touw, glas, zeep, gember

ingemaakte

ingemaakte artikelen en textielwaren. De New Territories bevatten koper, tin, ijzer, wolfram, zilverlooderts en kalk. De voornaamste waarden levert echter de landbouw.

De Kouloen-Canton spoorweg heeft een aansluitende ferrydienst op Hongkong.

De totale bevelking van Groter Hongkong bedraagt ruim 800000 zielen.

Het onderwijs is goed verzorgd. Ruim 50000 kinderen bezoeken scholen. Het onderwijssysteem wordt bekroond door de Universiteit van Hongkong. Deze volwaardige engelse universiteit is zeer populair in Oost-Azië.

Hongkong's strategische betekenis is eveneens zeer groot. Het is een marinebasis van natuurlijke sterkte met een wijde focus (=werkingssfeer) in Oost-Azië.

---

# M A C A O

Bizonderheden.

West van de mond van de Canton-rivier, tegenover Hongkong, 35 mijlen daarvan verwijderd, ligt op de chinese kust de pertugese kolonie Macao.

Geschiedenis.

De overzee-handel tussen China en Europa begon in 1516 door de ondernemende portugese zeevaarders. Macao, als station van die handel, werd in 1557 gesticht en is de oudste europese buitenpost in de handel met China. Al vroeg vestigden zich daar jezuitische missionarissen. In 1580 werd daar het bisschppdom Macao gevestigd, waartoe ook portuges Timor en de portugese christenen van Malaka beheren.

In 1680 was er de eerste gouverneur. Toch stonden de Portugezen voortdurend onder chinees toezicht. Tot 1849 werd voor Macao aan China pacht betaald. In dat jaar sloten de Portugezen het chinese douane-kantoor en verklaarden Macao tot onafhankelijk gebied. Eerst in 1887 erkende China de portugese souvereine rechten op Macao.

Betekenis.

In de 18e eeuw was Macao het centrale punt voor de handel tussen China en Europa. De opkomst van Hongkong deed Macao's betekenis slinken. Ook verzandde de baai.

Macao is een vrijhaven en een plaatselijk distributiestation. Gedurende lange tijd had Macao de niet benijdenswaardige reputatie van opiumsmokkelhaven.

In 1926 bedroeg de totale handel ongeveer 60 millioen chinese dollars. Alle portugese handel op het oosten gaat via Macao. Die handel zelf is echter gering.

De inheemse vis-industrie is de belangrijkste nijverheid. Macao is daardoor China's tweede vishaven.

In 1920 is men aan de zeer nodige havenverbetering begonnen. De bevolking telt in geheel ongeveer 88000 zielen. Hiervan zijn 4000 Portugezen, meest ambtenaren en soldaten.

De Macanezen (Macauers) zijn van gemengd bloed. In de aanvang hebben zich een duizendtal portugese gezinnen te Macao gevestigd. Maar de lang voortgezette menghuwelijken hebben het sterkere chinese bloed doen zegevieren.

---

# I N D O - C H I N A.

Gebied

Frans Indo-China omvat de protectoraten van Kambodja, Laos, Annam en Tongking en de kolonie Cochin-China. In 1893 verkreeg Frankrijk voor 99 jaar van China in pacht de baai van Kwangtsjou.

Het gebied beslaat 274000 vierkante mijlen met een bevolking van rond 20 millioen inwoners. Hiervan zijn ongeveer 30000 Europeanen.

Bestuur.

Aanvankelijk was Cochin-China, de enige franse bezitting, een kolonie, direct gesteld onder het ministerie van marine te Parijs.
Toen verdere veroveringen werden gemaakt, werden Tongking, Annam en Kambodja onderworpen aan een slecht gedefenieerd stelsel van z.g. protectoraten.

In 1887 werden deze gebieden gesteld onder een gouverneur-generaal van Frans-Indo-China.

In 1893 werd de groep vermeerderd met de toevoeging van Laos.
In 1898 werd Kwangtsjou-wan er bij getrokken.

Intussen was in 1889 het koloniale beheer onttrokken aan het ministerie van marine en gesteld onder het ministerie van handel.
In 1894 werd een nieuw ministerie in het leven geroepen, dat van koloniën.

Het opperbestuur berust bij een gouverneur-generaal, die soms te Hanoi en soms te Saigon vertoeft. Zijn functies en macht waren slechts vaag omschreven. Eerst in 1891 werden deze vastgesteld.
De resident-generaal van Annam, Tongking en Kambodja en de luitenant-generaal van Cochin-China, zowel als de militaire bewindvoerders, werden onder hem gesteld. Hierdoor kwam er een eind aan de zelfstandige expedities, militaire operaties ed. ten bate van avonturies. Dit was tegen de wens van zulken. De eerste gouverneur-generaal viel daardoor als slachtoffer van intriges en gekuip. De macht van de gouverneur-generaal werd beperkt (1891).
Later werd die macht weer hersteld (1896). Nog later werd hij zelfs uitgebreid (1898).

Nu werd de politiek en financiële eenheid bij wet. vastgesteld.
De gouverneur-generaal is de enige schakel tussen de Union de l'Indo-Chine en de regering te Parijs. In wezen bezit de gouverneur-generaal thans de macht van de franse regering zelf.

Hij

Hij wordt bijgestaan door de opperste raad van Indo-China (Conseil supérieur de l'Indo-China). Deze komt eens per maand bijeen en bestaat uit de hoofden van algemeen bestuur, de afgevaardigde van Cochin-China te Parijs, de voorzitters van de voornaamste kamers van koophandel en enkele inheemse leden. De voornaamste taak van dit college is de samenstelling van de algemene begroting, (90 millioen gulden in 1926), en van de lands-begrotingen.

Deze opperste raad komt bijeen te Hanoï, (zetel van de regering) te Saigon, te Hué en te Pnom-Penh.

Voorts heeft de gouverneur-generaal naast zich de Conseil de Defense. Deze raad bestaat uit de voornaamste militaire en maritieme bewindhebbers.

Justitie. De justitie heeft in de verschillende gebiedsdelen verschillende vormen.

Onderwijs. Van de 2 millioen kinderen op schoolgaande leeftijd krijgen er ongeveer 300000 onderwijs, dus ongeveer 15%. Meest is dit onderwijs ongeveer dat van onze 3-jarige dessaschool. In 1925 waren er 21/2 duizend leerlingen van lagere en middelbare scholen. De helft van dezen waren europese leerlingen. Kinderen van inheemse ambtenaren hadden eigen scholen, met de bedoeling ze in een bepaalde sfeer op te leiden. Hun aantal bedroeg ruim 200000. Deze scholen waren van primitief gehalte en korte duur.

Al het openbare onderwijs kostte 7 millioen gulden (1924)

Er is goed zendingsonderwijs en particulier onderwijs met ongeveer 100000 leerlingen.

Lofwaardig is de Universiteit van Hanoï. Hij leidt op voor het bestuursambt, voor de bali en de rechtspraak, voor landbouw, handel en nijverheid. De meeste studenten zijn Annamieten.

Economische Betekenis. In 1920 was 125 à 150 millioen gulden aan frans kapitaal in Indo-China belegd, moest in plantages.

Rijst is het voornaamste stapelproduct. De anthraciet-mijnen van Hongai en Dongtrieu brengen 1 millioen ton per jaar op. Productie van zink en fosfaten is van belang.

In 1925 verdienden 34000 arbeiders hun brood met mijnwerk.
Hieronder 330 Europeanen.

Uit de handelscijfers blijkt dat Frans Indo-China weinig meer is dan een overigens maar matig belangrijke markt voor de franse industrie. De invoer in Frankrijk bedroeg in

1926 slechts 48 millioen gulden. De uitvoer van Frankrijk bedroeg ongeveer 60 millioen gulden.

Dit zijn cijfers zonder bizondere betekenis. En zeker niet tegenover de totale handelscijfers. In dat jaar bedroeg de totale export ongeveer 130 millioen gulden, de totale import ongeveer 110 millioen gulden. Op zichzelf geven ook deze cijfers geen indruk van grote bloei.

De invoerrechten zijn zeer hoog. Franse goederen, ook uit de franse koloniën elders, zijn echter vrijgesteld van invoerrechten.
Ook wordt er geen uitvoerrecht geheven op goederen bestemd voor Frankrijk, behalve op suiker en enkele koloniale waren. Desondanks is de aldus bevoorrechte franse handel tegen de mededinging van China, Japan en Singapore niet opgewassen.

De ontwikkeling van de verkeersmiddelen wordt getekend door 2000 km spoorweg, en ongeveer 30000 km landwegen. Van de laatste zijn ongeveer 11000 km in de droge tijd voor auto's berijdbaar.

Geschiedenis. Voor de geschiedenis verwijzen wij naar de volgende hoofdstukken.

---

# C O C H I N C H I N A ( K O S J I N ).

## 1. L A N D E N V O L K.

Status. Cochin China is thans een frans bezitting. De grenzen zijn: ten zuiden de Golf van Siam, ten westen en ten noorden Kambodja, ten oosten Annam.
De kolonie beslaat 22000 vierkante mijlen. Het vroeger dichtbevolkte gebied telt thans nog 200 bewoners op een vierkante mijl.

Bodem. De bodem is buitengewoon vruchtbaar en hoofdzakelijk rivierslib. Waterwegen zijn door de delta's van de Mekong en de Donnai overvloedig. Saigon, op 31 mijlen van de kust gelegen, is voor grote stomersbereikbaar.
Klimaat, fauna en flora zijn tropisch.

Producten. Rijst is het hoofdproduct van de landbouw. De bodem is bij uitstek voor de rijstbouw geschikt. De oogst levert gemiddeld 1200 kg padi per heetare. De voornaamste industrieën houden dan ook verband met de rijstcultuur.
Verbouw van rubber (hevea) breidde zich wat uit, maar is thans weer stopgezet als gevolg van de tijdconjunctuur.
Voorts wordt peper gewonnen, wat suikerriet en koffie, katoen en tabak.
De rijstpellerijen zijn bijna alle in chinese handen of onder chinese leiding.

Handel. Rijst is het voornaamste uitvoerproduct. Daarop volgt vis, peper, copra, sesam, castorolie, aardnoten en katoen.
De import omvat voornamelijk textiel-fabrikaten, machinerieën en ijzerwaren.

Verkeer. Er zijn enkele spoorlijnen. Overigens is er waterverkeer.

Bestuursorganisatie. Aan het hoofd van de koloniale regering in Cochin-China staat de gouverneur-generaal van Indo-China. Een koloniale raad staat hem bij. Deze heeft 16 leden en een franse meerderheid. Ook is de luitenant-gouverneurvoorzitter van de conseil privé (Geheims Raad) bestaande uit ambtenaren en twee inheemse leden.
De kolonie is verdeeld in vier inspectie-districten, Saigon, Rytho, Winlong en Bassak. Aan het hoofd van elk district staat een "inspecteur voor inlandse zaken". De vier districten zijn verdeeld in 20 provincies onder een "administrateur voor inlandse zaken".
Deze ambtenaren hebben naast zich de provinciale raden, bestaande uit inheemsen, en met geringe bevoegdheden. De provincies zijn verdeeld in cantons, deze in gemeenten. Deze gemeenten (de dessa's van Java) vormen de kern van het inheemse maatschappelijke stelsel. Het kiesrecht is erg gebrekkig.

De

De justitie is grotendeels in handen van Fransen. Het recht is dualistisch. Er is frans recht en annamitisch recht.

Het onderwijs is er onvoldoende. Er zijn ongeveer 600 scholen meest desaschooltjes.

Cochin-China zendt een afgevaardigde naar de Chambre des Députés te Parijs. In 1927 werden slechts 15 millioen gulden aan belastingen opgebracht, ongeveer f. 3.75 per hoofd van de bevolking van nog geen vier millioen zielen.

Bevolking. Thans wordt Cochin-China wel voornamelijk door Annamieten bevolkt. Van de oorspronkelijke Tjam-bevolking zijn er naar schatting een 200000 zielen overgebleven.

Bevolking. Onder de vreemdelingen nemen de Chinezen de voornaamste plaats in. Er leven ongeveer 18000 Fransen, het leger meegeteld.

Tjams. De Tjams zijn historisch de interessantsten. Zij zijn de Khmers uit de geschiedenis, donker van huid, Maleiers van oorsprong met veel oceanische inslag, en thans Mohammedanen. Hun voorvaders waren de wakkere zeevaarders die tot ver in het noorden en zuiden niet enkel kustvaart dreven. Aanvankelijk sjiwaieten, zijn zij, door hun maleis-materialistische aanleg voor de actieve islam gewonnen geworden, te midden van andere stammen, die in onvruchtbaar boeddhisme de toekomst van hun land verdromen.

Niettemin leeft er onder de islam nog even sterk als in ons eigen vaderland het oer-animisme door. De geest-ziel-dualiteit wordt nog aangehangen, mythen en legenden uit de nacht van de tijd leven voort. In de familie geldt nog de moederlijn als bij de stamgenoten op Sumatra en in Malakka. Naamgeving aan kinderen, ceremoniën bij oogst, huwelijk en begrafenis, wijzen nog op het demonen-geloof van de oerheid.

Nog thans zijn de Tjams goede zeevaarders en in tal van gebruiken en spelen leven de herinneringen aan het grootste zeeleven van weleer.

De taal van de Tjams is een vermenging van maleis, khmers en oceanische dialecten. Voor de volkenkunde is aan de indonesische bron van hun ontstaan nauwelijks twijfel.

## 2. G E S C H I E D E N I S.

Tjampa. Wij hebben uit de geschiedenis van Kambodja gezien dat de Tjams in de 11e eeuw uit hun keizerrijk Tjampa op de oost- en zuid-kust van Achter-Indië, het Annam van thans, geworpen werden. Zij bezweken voor de penetratie van de Annamieten uit het noorden en weken uit naar het zuiden. Hier stichtten

zij

zij een nieuw hoofdstad Tjaban.
Zij bezetten thans de zuidkust en ook ten dele de landstreken, die de zuidelijkste provincies van het Rijk van Khmer uitmaakten.
Vermoedelijk hebben zij toen geen zelfstandige natie meer gevormd.
Maar Kambodja was niet meer de sterke Khmer-staat van voorheen. Tegen de Annamieten waren ook zij niet meer opgewassen. Annam annexeerde tegen de 15e eeuw het land van de Tjams, nadat de hoofdplaats Tjaban in 1471 gevallen was. Dit werd annamitisch gebied.
Van 1568 heette dit gebied Kosjin. Het was een vorstendom onder een leenman uit het geslacht van de Nagoejens.

Kosjin.

De laatste herinnering aan de Tjams vinden wij in het binnenlandstadje, Kompong-Tjam, in zuid-oost kambodja. Het zal vermoedelijk het toevluchtsoord geweest zijn - (Kampong-Tjam) - van de laatste onverzoenlijken, die zich niet aan de macht van Annam wilden onderwerpen.

Van nu af volgt Kosjin de lotgevallen van het rijk van Annam. De hoge kultuur van Tjampa ging te niet en spreekt nog slechts tot ons in de stille praal van zijn religieuze monumenten.
Over Kosjin heersten toen de telgen uit de annamitische Lehdynastie, die ook Tongking beheersten. Zij, uit chinese bloedmenging gesproten, hadden in 1428 het chinese juk afgeworpen.

In 1737 was in Annam een nieuwe dynastie aan de macht gekomen, die van de Tai-songs. Zij hadden niet alleen de Lehs zelf overwonnen in een zegevierende revolutie, maar ook de leenmannen van de Lehs.
Deze behoorden tot de geslachten van de Trins in Tongking en de Nagoejens in Kosjin.

De Tai-Songs namen het zekere voor het onzekere en doodden alle nakomelingen van de heersende geslachten.
Eén bleef er echter in leven. Nagoejen An, heerser over Kosjin.
Hij riep de bescherming in van de franse bisschop van Adran, Pigneau de Béhain. Deze, meer staatsman dan priester, zag hier een goede kans om de franse macht tegen Annam te versterken. Met franse bajonetten werden Nagoejen An in 1810 tot heerser van Annam gemaakt. De Tai-songs werden uitgemoord en Nagoejen An nam de naam van Djalong aan als keizer van Annam.
Zijn rijk omvatte nu de grote gebiedsdelen Tongking, Annam en Koesjin.
Djalong was de Europeanen gunstig gestemd. Niet aldus zijn

zoon,

zoon, keizer Minh-mang en diens opvolgers.

Onder-gang.

In de 19e eeuw stiet de franse koloniale activiteit op de tegenstand van Annam. Dit avontuur eindigde met het verdrag van 1862 waarbij Annam drie van zijn zes zuidelijkste provincies aan Frankrijk afstond. Nl.Saigon,Nytho en Bienhoa.

Dit was een van de kiemwortels van de nu franse kolonie Cochin-China en van het franse gezag in Achter-Indië. In 1867 annexeerde Frankrijk de drie overige provincies van Cochin-China. In 1874 werd de afstand van de zes provincies aan Frankrijk bij verdrag bezegeld.

Napoleon III had echter geen oog voor de rijkdom van Achter-Indië, noch ook voor enige taak van Frankrijk in Azië. Hij had enkele belangstelling voor het mexicaanse avontuur. Daarom wilde hij Cochin-China doen ontruimen. Hij wist er geen weg mee. Ernst om zich aan koloniale arbeid te wijden bestond er niet.

De publieke mening in Frankrijk verzette zich echter. In de kamer van afgevaardigden te Parijs werd met meerderheid van één enkele stem besloten, dat Frankrijk dan maar in Cochin-China zou blijven.

Met één stem meerderheid! Het lot van volkeren is dikwijls afhankelijk van een nietige gebeurtenis.

Het gebrek aan ernst demonstreerde zich in de franse bestuursorganisatie. Civiel bestuur werd niet ingesteld. De kolonie werd beheerd door het ministerie van marine. Een ministerie van koloniën bestond niet. Ook andere koloniën werden door "Marine" beheerd.
Marine-officieren werden belast met de regeling van de koloniale aangelegenheden. Aan hen was echter moeilijk de taak tot ontwikkelingen van z.g. achterlijke volkeren toe te vertrouwen.

Voor de verdere geschiedenis van Cochin-China verwijzen wij naar de historie van Annam.

---

# A N N A M.

## 1. L A N D  E N  V O L K.

Gebied. De oostelijke kuststrook van Indo-China, begrensd ten noorden door Tongking, ten oosten en zuidoosten door de Chinese Zee, ten zuid-westen door Cochin-China, ten westen door Kambodja en Laos, vormt het keizerrijk-in-naam Annam. Het is nu een frans protectoraat-in-naam, een franse bezit in wezen.

Volk. Het land heeft een oppervlakte van 59000 vierkante mijlen en een bevolking van even meer dan 5 millioen zielen (1924). Hiervan zijn er rond 3000 Europeanen. Er leeft een eigen ras, de Annamieten, ontstaan uit de eeuwenlange bloedvermenging van Maleiers en Chinezen. De Annamieten omvatten ruim 9% van de bewoners.

Zij zijn zeer intelligent, sterk politiek voelend en vaak energiek. Zij herinneren in hun res-eigenschappen van het japanse volk, uit gelijksoortige mongools-maleise bloedvermenging voortgekomen.

Economische Betekenis. Rijst is het stapelproduct van de handel. Evenals op Java zijn er twee oogsten 's jaars.

Naast rijst brengt het land djagong, thee, tabak, katoen, kostbare houtsoorten, specerijen en wat rietsuiker op. Rubber is van geen betekenis.

De zijdeworm-teelt beslaat 11 vierkante mijlen en produceert rond 100000 kg cocons. In 1924 exporteerde Annam voor rond 2 1/2 millioen francs aan ruwe zijde en voor rond 2 millioen francs aan zijden stoffen.

Nabij Tourane wordt steenkool gevonden.

In de bergen worden vaak goud, zilver, koper, zink, lood, ijzer en andere mineralen aangetroffen. Belangrijk zijn de haematietlagen bij Thanhoa.

Zoutwinning is een vrije belangrijke industrie in verband met de visserij, de grootste inheemse nijverheid. Rijst met gedroogde vis is het dagelijks dieet voor het grootste deel van het volk.

De handel gaat meest over zee. De voornaamste handelshaven is Tourane (25000 zielen).

De import bedroeg in 1925 slechts rond 24 millioen gulden.

De uitvoer in dat jaar had een waarde van rond 20 millioen gulden. Deze cijfers tonen wel aan, dat van de handelseconomische betekenis van Annam geen overmatige hoge gedachte behoeft te zijn.

De, meestal goede, weg langs de kust (1200 km lang) is de voornaamste verkeersader te land. Er is voorts een spoor-

lijn

lijn van Winh naar Hanoï, de hoofdstad van Tongking. Er loopt een spoorweg van Phantiet naar Saigon. Een andere van Tourane naar Hué en verder.
Bindin is de grootste stad met 70000 inwoners.

Bestuur. De organisatie van het bestuur is vrijwel dezelfde als van Kambodja.
In naam regeert de keizer. Hij wordt bijgestaan door de komat, de geheime regeringsraad van 6 ministers.
De werkelijke heerser is de résident-supérieur de Hué, de hoofdstad (60000 inwoners).

Justitie. In de provincie Tourane is alleen een franse rechtbank, die echter ook annamitisch recht toepast. In het overige land zijn inheemse rechtbanken, rechtsprekend uitsluitend naar annamitisch recht.

De Desa. De desa is bron en basis van de eigen sociale structuur. Deze is vrijwel volkomen gelijk aan die van het desaverband op Java.

Onderwijs. Het onderwijs is van frans karakter. Daarnaast is er het hybridisch onderwijs, frans-annamitisch, dat wij ook kennen in de vorm van "hollands-inlands onderwijs" in Indonesië. Van veel betekenis is het openbaar onderwijs in Annam overigens nog niet. De meeste leerlingen bezoeken, evenals hier, particuliere scholen, waaronder enkele goede inrichtingen zijn.

Kultuur. Er is geen erfelijke adel in Annam buiten de dynastie, Titels worden niet vererfd. Het adellijke geslacht verliest een graad met elke generatie. Dit gebruik is volkomen het zelfde als dat, besloten in onze oud-indonesische adelsvormen. Persoonlijke waarde en persoonlijke daden kunnen in de adelstand doen verheffen.
In de antieke samenleving op Java, min of meer nu nog voortlevend buiten de dynastieke geslachten van onze regenten, verdween de titel na vier generaties.
In Annam worden nu titels en ambten gewonnen door speciale examens. Er is echter meer liefde en toewijding voor de oude chinese kultuur, door middel van China's letterkunde en schrift, dan voor moderne wetenschap en techniek. In dit opzicht wijken de Annamieten sterk af van de neigingen van de Japanners en nu eindelijk ook van ons eigen volk.
Dit is zeker ook een van de redenen, waarom de ontwikkeling van Annam zo traag is.
Toch hebben zij diepe eerbied voor kennis en waar scholen zijn bevolken zij deze met geestdrift.

Evenals

Godsdienst.

Evenals de Japanners zijn zij in zaken van godsdienst zeer duldzaam; inderdaad ook zelf weinig diep in religie. Het annamitische boeddhisme is dikwijls nauwelijks als zodanig te herkennen.
Vooruderkultus en vele elementen van het kongfoetseanisme en taoisme spreken vaak veel sterker dan de improductieve wijsheid van Boeddha.

Het hele volk gelooft in een pantheon van goede en boze geesten, demonen en genië. Mausolea en offerhuizen zijn allerwegen ter ere van deze middelaars tussen hemel en aarde verrezen.

Ook zijn vele tempels aan de tijger gewijd. Hij is in Annam bij uitstek de wahana van de voorouders. Evenals in Indonesië wordt de tijger nooit genoemd zonder de eerbiedstitel "heer" (in annamitisch; "Ong Kop" = Heer Tijger).

Ook olifanten en buffels zijn vereerde voertuigen van de voorouder-geesten.

Voorouder Kultus.

De Annamieten, evenals alle oosterlingen sterk imitatief in aanleg, hebben de vormen en gebruiken van de chinese beschaving gaarne aanvaard. Het geloof, dat hen in het dagelijks leven leidt, is de voorouder-dienst. Dit geloof heeft ook in Annam geleid tot diepe eerbied voor de ouden van dagen en tot toewijding aan de kinderen.

Het huwelijk kent de polygamie uit de noodzakelijkheid om een zoon te bezitten, die voor de vader zal doen, wat deze voor zijn voorouders deed. De zoon zal de aanbidding van de vaderen voortzetten.

De graven van de gestorvenen zijn van steen en vaak artistiek uitgevoerd en versierd. De bamboehutten mogen voldoende zijn voor de levenden, - voor de doden zijn zij zeker niet goed genoeg. Bovendien moeten de doden eeuwig aanbeden blijven in onvergankelijk materiaal.

De oer-saurië als totemdier en dus als stam-wahana leeft ook in Annam door als draak. Op het feest van de Draak, nieuwjaarsaanvang, wordt de draak, evenals bij de Chinezen rondgebracht.
Hij is óf het mythologische waterdier, of herinnert aan slang of tijger (Liong, Naga, Barongan).

Tjams.

Ook in Annam (in het zuiden) leeft nog een rest van de oorspronkelijke Tjams in vreemd contrast met de chinese gebruiken van de Annamieten. Het is een verbroken stam. Het type van de Oer-Maleier is ook in deze Tjams nog sterk sprekend. Toch is er intensieve Hindoebloed-vermenging ook waar te nemen.

Zij zijn verdeeld in groepen die geislamiseerd zijn, en in groepen, die Sjiwa aanbidden. Maar strijd is er tussen hen niet.

De

De brahmanen erkennen "de Here Allah" in hun pantheon en de moslimin op hun beurt volgens diverse hindoese gebruiken. De priesters van beide geloven bezoeken elkanders ceremoniën en beide erkennen de nationale profetessen.

Matriarchaat.

Het is verleidelijk om bij de grote rol van deze zieneressen langer te blijven. De omvang van deze historische schetsen leent zich daartoe echter niet.

Zij zijn nog een sterk sprekend overblijfsel uit de tijden van het matriarchaat, dat nog steeds bij de Tjams, evenals bij de stamgenoten op Soematra, gehuldigd wordt. De vrouw staat daardoor bij de Tjams nog in hoog aanzien. Haar zijn zo belangrijke rechten ingeruimd als de huwelijkskeuze, de echtscheidingswil, het kinderbezit en preferentie bij erfenis.

In spijt van hun krachtig fisiek, hun intelligentie en bekwaamheid voor elk ambacht, zijn de Tjams een gestorven volk. Toekomst schijnt er voor hen niet te zijn.

Hun prachtige tempels en steden in de middeleeuwe Hindoestijl, met een weelde aan beeldhouw-en decoratiekunst tonen nu nog welke hoogte van beschaving zich heeft weten te verheffen. Evenzeer als hun geweldige wegenstelsel, thans verloren in tienduizenden vierkante mijlen wildernis.

Maar noch de sjiwa-dienst, noch de voorrechten, aan de vrouw geschonken, zijn meer in staat om dit ras tot kracht en macht te brengen.

Thans vermindert hun aantal nog sneller dan voorheen. In hun romantische profetessen leven nog de eerste en de laatste overblijfselen van een tijd dat grote delen van de wereld beheerst werden door de mysterie-priesteressen (weird sisters van Schotland en de druïde-priesteressen van Ierland en Wales).

Oertijd.

De Oer-Indonesiërs van Annam zijn de Moï, "de wilden". Zijn zij vroege immigranten geweest? Zijn zij autochtonen? Zij zijn nu vermengd met Hindoebloed en Mongelenbloed. Maar hun nauwe verwantschap met de Zee-Dajaks van Borneo is nog zeer opvallend en treft zelfs een leek op het gebied van de volkenkunde. Zijn zij van Borneo overgestoken? Is Borneo een afgedreven stuk Achter-Indië?

De wetenschap zal het moeten uitzoeken.

De huidskleur van de Moï is van licht tot donkerbruin, naar de aard van de bloedvermenging met Hindoes, latere Maleiers, Tibetanen en Chinezen. Tegen de Annamieten verweren zij zich met hun dodelijke gifsoorten. In de gifmenging zijn zij erkende meesters. Zij hebben zich voor de nieuwe volken

van

van Annam geleidelijk in de wildernissen teruggetrokken. Daar weerstaan zij de gevaarlijke koortsen, die lek ander doodt. Zij leven thans nog diep in de oertijd. Maar naast gebruiken en levensgewoonten die aan het steentijdperk herinneren, weten zij ijzer en koper primitief te bewerken.

In de dieren om hen heen zien zij hun voorouder-geesten, Maar dat neemt niet weg, dat zij naast verering, ook bereid zijn hen te verslinden. Toch zullen zij de Europeanen niet helpen in het doden van zulke dieren.

Vrouwen zijn niet talrijk genoeg. Ook niet voor de monogame huwelijken van de Moï. Het dienhuwelijk uit de voortijd is daardoor nog steeds in zwang bij hen.

Landbezit bestaat nog niet. De landbouw is roofbouw van een stuk platgebrande wildernis, welk stuk slechts voor een jaar dient. Dan wordt een nieuw stuk oerwoud met zijn eigen as bemest.

De taal van de Moï is een maleis-polynesisch dialect.

## 2. G E S C H I E D E N I S.

De Moï.

Uit sanskrit-inscripties en uit chinese kronieken komen de eerste geschiedkundige gegevens omtrent Annam tot ons.

Er is een oerbevolking geweest, de Djaotsji. Zij moeten in de grensgebieden van Zuid-China, Tongking en Noord Annam geleefd hebben.

Gangga-Volk.

Ongeveer 5000 jaar geleden moet een hindoestans volk van de Gangga (Ganges) via Assam zich een nieuw vaderland hebben gezocht, oost en zuidwaarts. Zij stieten op de maleis-indonesische Moi, welker verdeelde stammen nu nog leven in de wildernissen buiten de beschavingscentra.

Chinese Influx.

Duizend jaar later begon de chinese instroming in het huidig gebied van Annam. Maar ook het Gangga-volk trok Annam verder binnen. Uit het zuiden, over zee, kwamen de oorlogszuchtige Maleiers invloed onder leiding van hindoese priesters en hindoese ridder-aanvoerders (rajpoets).

Ongeveer 1100 vóór Chr. zonden de Djaotsji een ambassadeur naar de keizer van China. Er waren tolken nodig om de geschreven brieven van de Djaotsji-heerser te ontcijferen en te lezen.

Traditie wil dat de eerste vorsten van de Djaotsji afstamden uit de hemel en verwant waren aan de chinese keizers.

Er

Annam onder China.

Er was voortdurend strijd met China, tot in het begin van de christelijke jaartelling. Dan schijnen de Djaotsji onderworpen te zijn, zij het niet permanent.
In deze tijd hadden de Annamieten, om de Djaotsji aldus verder aan te duiden, te vechten voor uitbreiding van gebied. Het ging tegen het hindoes-maleise rijk in Zuid Annam, het eigenlijke Tjampa.

Blijkbaar waren de Tjams de overwinnaars. Althans drongen zij ver noordwaarts door tot in het gebied van het huidige Hué. Daar bouwden zij een stad (Tjampa?) verbreidden zich over het binnenland en vermengden zich met de tibetaanse invallers. Zonder twijfel wisten zij vele van de huidige Moi-stammen (Djaotsji?) tot zich te trekken en te beschaven.
Zij maakten grote heerwegen door de oerwouden en bouwden hun tempels en paleizen in de overdadige primitieven Hindoestijl.

In Noord-Annam vestigde zich echter een nieuwe dynastie, ongeveer te zelfder tijd. En onder deze nieuwe leidslieden trokken de Chinezen in de 3e eeuw vóór Chr. Annam binnen om er voor goed te blijven.
Deze chinese overheersing van Tongking en Noord Annam moet onafgebroken geduurd hebben tot in de 10e eeuw n. Chr. De overheersing zelf was overigens niet moeilijk te dragen. De chinese immigranten bedoelden geen koloniaal uitbuitingsgebied te vormen, maar een volkplanting te stichten. Zij brachten hun beschaving en kultuur, hun letterkunde en hun schrift. Geleidelijk verdwenen het fonetisch schrift van de oerbewoners en ook hun taal, hun zeden en gebruiken.

Eigen Vorsten.

Toch zijn er telkens pogingen geweest van de Annamieten, om zich van de Chinezen te bevrijden.
In 968 bracht Din Bo Lan de chinese overheersing ten val. Hij vestigde in zich zelf als heerser de Din-dynastie.

De volgende 5 tot 6 eeuwen doen ons een groeiende macht van de Annamieten zien en het slinken van de dominerende positie van de Tjams. Zij werden deels verdrongen, deels geabsorbeerd.

Khoeblai Khan.

De stand van zaken veranderde echter plotseling.
Op de chinese troon zetelde Khoeblai Khan (eind van de 13e eeuw n.Chr.). Deze vereveraar, die ook Java en Japan wilde onderwerpen, zond zijn geharde mongoolse krijgers op een mars van duizenden mijlen zuidwaarts naar de kustlanden van de Indische Oceaan.
Zo trokken deze horden ook Annam binnen.
Aan tegenstand viel niet te denken. De Annamieten ontkwamen

aan

aan de ondergang door zich hun vazallage weer te herinneren. Zij onderwierpen zich aan de nieuwe mongoolse dynastie te Peking.

Tjams vernietigd.

De Tjams moeten zich verzet hebben. Hun rijk werd vernietigd. Het is nooit meer tot bloei gekomen. De rest van de Tjams trok verder weg, naar de delta's van de Mekong en de Donnai, gebied van Khmer (Kambodja), het huidige Cochin-China. Wel is er een sterk leger uit Soematra met strijdlustige Maleiers de Tjams te hulp gekomen. Maar de geschiedenis zwijgt nog over het lot van deze bondgenoten. Echter is er aanwijzing dat de Khmers de binnenvluchtende Tjams eveneens te lijf zijn gegaan.

De Mongolen trokken weer weg. En de Annamieten vloeiden nu het eens sterke Tjampa-rijk binnen, gretig bezit nemende van de uitgestrekte rijstvelden in het ontvolkte zuidelijk gebied. Zij moeten zelfs geleidelijk zo ver gekomen zijn als de bijrivieren van de Mekong-delta.

Nu voelden zij zich economisch sterk genoeg om opnieuw met China te breken. Van de macht van China hadden zij blijkbaar geen denkbeeld.

In 1288 zegden zij de vazalstaat t en opzichte van de chinese keizers op. Peking had echter grotere problemen te behandelen. Het kon zich voorshands met Annam niet bemoeien. Toch moest men in China bemerken, dat de Annamieten de rijstmarkt, ook voor China van levensbelang, beheersten.

Annam onderworpen.

Niet zodra hadden de Chinezen zich van hun mongoolse overweldigers bevrijd en was de eerste Ming-keizer aan het bewind, of de eerste zorg was het versterken van zijn legerscharen.

In 1368 rukten de chinese troepen Annam binnen, waar zij bloedig huishielden en Annams rijkdom vernielden.

Nog bleef Annam in verzet. Maar in 1467 was de chinese heerschappij weer volkomen gevestigd. Die heerschappij was nu niet zo gemakkelijk meer te dragen. Het pleit voor de geest van het annamitische volk, dat het in rebellie kwam.

Leh's Revolutie.

In 1427-1428 ontketende een waarlijk nationalistische opstand alle hartstochten. Het volk verrees onder een eigen leider. Hij heette Leh (of Le) en wordt ook Leh-loi genoemd. De revolutie ze gevierde. De chinese heersers werden gedood of verjaagd. De Leh-dynastie zette in.

Nieuwe vijandschap jegens de Tjams eveneens. Ook jegens de Moi.

De Tjams weken al meer, maar Kosjin hield stand. De Moi kon Leh geheel niet baas.

Feudale Lords.

Ook bleken de Leh-vorsten, de een voor de ander na, geen benen te hebben, sterk genoeg om de weelde te dragen. Zij werden marionetten in de handen van de grote leenmannen, die als feudale Lords hun dynastieën tegenover het keizerlijke geslacht stelden. Voornamelijk de Trin's van Tongking, die daar sedert

1545 heersten, en de Nagoejens of Ngoejens van Zuid Annam, die sedert 1570 zelfstandig regeerden, erkenden de keizers enkel wanneer het in hun kraam te pas kwam.

Belasting-gelden werden door hen niet afgedragen. Toen een getrouw gebleven mandarijn een leger voor de keizer vormde, deden deze leenmannen hetzelfde met de achtergehouden belastingen.

Er kwam een toestand van voortdurende binnenlandse troebelen. Soms van burgeroorlog. Zo heeft het volk gedurende eeuwen een leven gekend, zelden onderbroken, van onrust en woeling. De ontwikkeling van het land werd geremd, land en volk zelf werden uitgeput.

De Tai-songs.

Zo vond een ander leider de kans om ten nadele van alle drie geslachten de macht aan zich te trekken. Hij was de avonturier Tai-song, die in 1737 de Lehs vernietigde, de Trins en de Nagoejens uitmoordde.

Priester-Statenbouwer.

Wij hebben hiervoor gezien hoe de laatste Nagoejen-erfgenaam aan de dood ontkwam door de hulp van de bisschop van Adran, Pigneau de Béhaine.

Hij was Nagoejen An of Nagoejen-no-An. De priesterlijke staten bouwer, toen reeds vervuld van de wens om Frankrijk nieuwe koloniën te bezorgen voor die welke het in Hindoestan verloren had, zond de jongen naar Parijs. Daar werd hij als christen opgevoed door de paters. De bisschop beloofde hem oorlogsschepen en soldaten om wraak te nemen op zijn belagers.

Maar de grote franse revolutie kwam er tussen. De plannen van de bisschop dreigden in duigen te vallen. Hij wist echter raad. Frankrijk kon hem gen soldaten zenden, - welaan, hij zou ze zelf aanwerven. Te Pondicherry in India nam hij officieren en drilsergeanten, ingenieurs en doktoren in dienst en soldij. Hij scheepte zich met deze soldateska in en landde in Annam. Een annamitisch leger werd nu europees gedrild en toen dit geschied was, begon het bisschoppelijk avontuur, waarmee hij Frankrijk aan koloniaal gebied hielp, maar aan het christendom in onherstelbare schade toebracht.

Toen hij in 1798 stierf was alleen Tongking nog niet veroverd. Dit gebeurde in 1801-1802. De Tai-songs werden uitgemoord.

oerane n Poe-oe ondore rans ezit.

In 1789 had Nagoejen An een verdrag gesloten met Lodewijk XVI.
Daarbij had de koning hulp toegezegd, waartegenover de andere hoge partij Toerane en Poeloe Kondore aan Frankrijk had afgestaan, gebieden waarover hij niets te zeggen had.

Dit vermakelijk "verdrag" is het begin geweest van de franse invloed in Achter-Indië.

Na de dood van keizer Djalong, zoals de Nagoejen, tot macht gekomen, zich had genoemd, kwam zijn zoon Minmang op de troon.

Hij

Hij keerde zich tegen de franse diplomaten.
Reeds sedert het eind van de 16e eeuw waren de aanrakingen met de westerlingen begonnen.

Europenen in Indo China.

In 1596 lieten portugese zeevaarders het anker vallen aan de kust van Kosjin. Spaanse Dominicianen landden in Annam.
In 1637 begonnen Hollanders handel te drijven op Tongking. Tot 1700 hebben de Hollanders dit volgehouden. Toen werden zij door de Trins van Tongking verdreven.
In de 17e eeuw begonnen franse missionarissen zich reeds met annamitische zaken in te laten. De eerste pogingen hadden weinig succes.
In 1882 poogden zij echter de relaties te herstellen. De franse regering drong door hun invloed aan op het sluiten van een handelsverdrag met Annam en de plaatsing van een franse consul te Hué.
Keizer Min was er niet van gediend. Hij vertrouwde de vreemdelingen in het geheel niet. Niet alleen, dat hij weigerde aan het verzoek van Frankrijk te voldoen, maar de maatregelen tegen de zendelingen werden verscherpt.

Seclusie.

Annam sloot zich voor alle europese handel.
In 1847 werd de volksafkeer wel sterk gevoed. Min-mang was gestorven. Zijn zoon Tjieutri Toedoek zou hem opvolgen. Diverse groepen intrigeerden echter om invloed op de opvolging te krijgen. De pogingen faalden. Toen Tjieutri op de troon kwam, plukte de missie de wrange vruchten van het zaad van de tweedracht, In Tjieutri stond een uitgesproken vijand tegenover hen.
Hij begon al dadelijk met de vervolging van christenen. Hierbij werd hij geenszins geleid door haat jegens het christendom. Als oosterling was hij duldzaam en had ook in het christelijk geloof schone elementen gevonden. Zijn afkeer en verdenking richtten zich tegen de predikers van de leer.

Conflict met Frankrijk.

Napoleon III vond hierin een aanleiding om nu militair tegen Annam op te trekken. Hij zond oorlogsschepen uit tegen Annam.
In de baai van Toerane werden nu (1856) een paar annamitische korvetten door de franse kanonnen in de grond geboord.
Keizer Tjieutri stierf in deze dagen, niet onwaarschijnlijk een onnatuurlijke dood.

Nieuwe vervolging.

Zijn zoon Toedoek was nog heftiger christenvervolger. Indien dit al niet verstandig was, - het was begrijpelijk. Enige zendelingen, beschuldigd aan samenzwering tegen de staat, werden voor de rechtbank getrokken, gevonnist en ter dood gebracht.
Frankrijk protesteerde hier tegen. Een van de oude fortjes van Toerane werd plat geschoten, het stadje bestormd en genomen.
De strijd spitste zich toe. In 1857 volgden arrestatie, vonnis en executie van een spaanse bisschop op gelijksoortige beschuldiging. Nu trokken Frankrijk en Spanje samen het papier.

In

In 1858 landden franse troepen voor Saigon. Na verscheidene malen bloedig teruggeslagen te zijn, staakten de Europeanen de operaties hier.

Kosjin aangevallen.

Op 31 Augustus van dat jaar landde franse en spaanse troepen te Toerane. De Annamieten poogden te vergeefs hen te verdrijven. De militaire operaties werden gestoord door de oorlog in Italië en de expeditie tegen China. In 1861 werd de campagne echter krachtig voortgezet. Weer werden voor Saigon ernstige verliezen geleden.

Operaties gestaakt.

Maar ditmaal slaagde een macht van ongeveer 4000 man er in, Saigon te bezetten, - en te houden. Door de occupatie tot onderwerping. Annam stond drie provincies in de Mekong-delta aan Frankrijk af en stelde zijn havens open voor de europese handel, behalve Tongking, waarop China suvereiniteits-rechten deed gelden.

Desondanks werden in 1867 operaties tegen Annam hervat en een groot veroveringsplan werd te Parijs uitgewerkt.

Maar de Frans-duitse oorlog kwam er tussen en het overwonnen franse volk was beu van oorlog en militaire avonturen in het moordend klimaat van de Mekong.

Niettemin poogden diverse Fransen op eigen houtje Tongking binnen te dringen en in moeilijkheden te betrekken. Daarover zal de geschiedenis van Tongking handelen.

Vrede.

In 1874 werd tussen Annam en Frankrijk vrede gesloten. De voorwaarden waren absurd. Annam moest de bescherming van Frankrijk aannemen en werd daardoor een frans protectoraat. Tongking werd opengesteld voor de handel. Kosjin moest geheel worden afgestaan aan Frankrijk als bezit.

Aan Annam schonk Frankrijk 5 oude stoomschepen, een partij geweren en kanonnen.

Sluipmoorden.

De haat van de Annamieten jegens de Fransen uitte zich nu in een stille actie van sluipmoorden. Menig Fransman is daarvan ten offer gevallen.

Annams protectoraat was nog niet geregeld. De annamitische regering wendde zich nu tot China, onderwierp zich als vazal aan de Mantsjoes en ontving met vreugde de chinese troepen, die nu Tongking binnen kwamen. Deze wanhoopsdaad baatte niet. Keizer Toedoek heeft er zijn land niet mee behouden.

Franse Expansie.

In 1882 openden Gambetta en Jules Ferry de nieuwe republikeinse expansie-politiek.

Op bevind dat Annam lijdelijk verzet pleegde, werd een campagne tegen Tongking ingezet. Opnieuw moest Annam het protectoraat aannemen (1884).

Maar de campagne tegen Tongking verliep rampspoedig. Nederlaag op nederlaag verbitterde het franse volk.

Clemenceau

Clemenceau bracht Ferry ten val (1885) en eiste ontruiming van Indo-China. Zoals wij gezien hebben besliste de franse kamer met één stem meerderheid dat men het avontuur zou volhouden.

In 1887 werd Indo-China verenigd onder een gouvernement/s général. In 1898 werd de politieke en finantiële eenheid van Indo-China gedecreteerd.

Tijdens de wedergeboorte van China en de verdrijving van de Mantsjoes teisterden nieuwe woelingen ook Tongking en Annam.

In 1907 werd keizer Han Taï afgezet en een regentschap ingesteld onder een franse résident supérieur.

In 1913 werd bij wijzé van concessie aan Annam een chambre consultative (kamer met adviserende stem) gegeven.

De ontwikkeling van het rijke land gaat traag en stug.

---

# K A M B O D J A.

## 1. L A N D E N  V O L K.

Bizonderheden.

Siam en Laos begrenzen Kambodja in het westen en noorden. In het oosten grenst het aan Annam, in het zuiden en zuidoosten aan Cochin China. De wateren van de golf van Siam bespoelen het in het zuid-westen.

Kambodja beslaat 65000 vierkante mijlen, bewoond door ruim 2 1/2 millioen inwoners. Van deze zijn ongeveer 1/2 millioen Chinezen, Annamieten en Tjams.

Het grote rivierenstelsel veroorzaakt elk jaar uitgestrekte overstromingen. In Juni rijst het water van de Mekong n.l. tot 40 en 45 voet boven normaal peil. Deze waterovervloed loopt door tal van stromen en kanalen naar het Grote Meer (Tonlé Sap), dat daardoor een oppervlakte krijgt van bijna 770 vierkante mijlen en wouden en sawahs tot moerassen maakt.

In de droge tijd krimpt het meer in tot een oppervlakte van ongeveer 100 vierkante mijlen. Het is dit meer dan aan een groot aantal mensen bestaan geeft door zijn visrijkdom.

Volk.

De Kambodjers zijn nauw verwant aan de Siamezen. Zij zijn een vermenging van de maleise oerbevolking met de hindoese en mongoolse veroveraars van het land. Zij hebben een vlak gehaat. De neus is kort, de mond groot. De ogen zijn slechts heel weinig ovaal van vorm. Zij hebben dezelfde huidsklaar van de maleise Indonesiërs en ook hun zwart sluik haar.

Mannen en vrouwen dragen de langgoeti (lendenkleed). Daaronder hebben de vrouwen de sarong. Ook de slendang behoort tot het nationale kostuum. De positie van de vrouw is er hoog, nog overblijfsel van het matriarchaat. Polygamie is enkel in de rijkere klassen te vinden.

Godsdienst.

De heersende godsdienst is het boeddhisme. Daarnaast echter leeft een animistische vorm van de verering van de doden en de voorouders, de verering van demonen en plaatselijke genii ( jangs en dan-jangs). In de hoogste standen wordt ook het brahmanisme aangehangen. Vele monniken bonzen leven van aalmoezen. Zij leren de jeugd lezen en schrijven en zij de regelaars van alle plechtigheden, huwelijken geboorten, begrafenissen en andere ceremoniën.

Klassen.

Evenals bij ons is de erfelijkheid van een geslachtsadel beperkt. De heersende klassen kennen echter sterke bloedverwantschapsbanden. Daarnaast heeft zich een afzonderlijke klasse van mandarijnen gevormd, die van belasting en herendiensten is vrijgesteld. Deze mandarijnen worden benoemd door de koning. Hun kinderen worden opgevoed aan het hof. Uit de mandarijnen worden als regel de bestuursambtenaren gekozen.

Het volk groepeert zich als regel rondom een mandarijn en zijn dynastie. Deze dynastie en zijn telgen verlenen in ruil

bescherming

bescherming en de macht van hun invloed in de staat.
Onder het franse bewind is dit feodale systeem bezit te verdwijnen.
In 1897 werd door de koning de slavernij afgeschaft.

Taal. Het kambodjaas is nog altijd min of meer het oorspronkelijk dialect, rijk aan klanken en met dikwijls sterke herinnering aan het basis-maleis. De hoftaal en het schrift van de hogere kringen zijn daarentegen, van hindoese oorsprong en herinneren aan het pali. Het kambodjase schrift is lettergrepig en ingewikkeld.

Industrie. Er wordt ijzer gewonnen in enkele bergdistricten. Het volk bezit verder grote waardigheid in het delven van goud en zilver. De zijde-industrie breidt zich wat uit. Van veel betekenis is de industrie overigens niet.

Landbouw. Voornamelijk is rijst te noemen als stapel-product. Daarnaast wordt een weinig tabak geteeld, ook koffie, peper, indigo djagoeng, thee en suiker.

Visserij. Van economische betekenis is de vis-industrie. De meren leveren 100000 tons vis per jaar.

Handel. De handel is voornamelijk in chinese handen. De voornaamste handelaproducten zijn vis, rijst en een weinig zijde.

Bestuursvorm. Kambodja is een frans protectoraat, wet te vergelijken met de indonesische verstenlanden, De radja (radj) wordt óf aangewezen door zijn voorganger, óf gekozen door de 5 voornaamste mandarijnen uit de leden van de regerende dynastie tot in de 5e graad, de Brahwangsa. De vorst heeft naast zich de ministerraad van 5 leden, de opperste mandarijnen. Het land is verdeeld in ongeveer 50 kleine provincies onder mandarijnen.
Frankrijk benoemt een opper-resident, die voorzitter is van de ministerraad en in wezen de werkelijke heerser. In de provincies hebben residenten de macht in handen als voorzitters van de provinciale raden.
De opperresident heeft naast zich de protectoraatsraad. Deze bestaat uit de franse departementshoofden en een enkele Kambodjer, uit adellijk geslacht. Alle besluiten van de vorst behoeven de sanctie van de raad. Buitenlandse aangelegenheden, justitie, openbare werken, douane an financiën zijn geheel in franse handen.
Aan het kambodjase bestuursstelsel zijn overgelaten politie, de dienst van de directe belastingen, en de lagere justitie, echter méde onder frans oppertoezicht. Alle rechtszaken, waarbij een van de partijen geen inheemse,is, zijn gesteld onder franse jurisdictie (=rechtspraak).

In

In wezen is de radja een gevangene achter vergulde traliën. Van een protsctoraat heeft het lanf enkel de naam. In werkelijkheid is het land frans gebied.

Vooruitzichten op een betekenisvolle ontwikkeling van Kambodja zijn er momenteel niet.

## 2. E E R S T E  E E U W E N.

Volks-Oorsprong.

Overheersend is thans het gele ras of zijn inslag. Alle ethnologische trekken daarvan zijn aanwezig, althans in de Annamieten. Taal, zeden en gebruiken, politieke organisatie, die óf mongools beinvloed is. Het geweldige absorberingsvermogen van het mongoolse ras laat zich ook in geheel Achter-Indië waarnemen.

Eeuwen en eeuwen geleden was heel Achter-Indië een mengelmoes van rassen. Menige theorie is opgesteld om in deze smeltpot van rassen en stammen de elementen van de vermenging terug te vinden.

Een dezer theorieën stelt, dat de Maleiers van de Pacifiekeilanden komende, de eerste bewoners waren.

Een andere theorie wil het juist andersom zien. Deze neemt aan dat de eilanden, vroeger niet door onbevaarbare wateren gescheiden, van uit Achter-Indië werden bevolkt. De archaelogie (= oudheidkunde) heeft in de laatste tijd aangetoond, dat Achter-Indië reeds 30000 tot 40000 jaren geleden door primitieve mensen bewoond was.

Zelfs hebben de opgravingen vastgesteld, dat reeds in het oudste steentijdperk (palaeolithicum) Achter-Indië, Malakka en Soematra hun oerbevolkingen hadden.

De Oer-Maleiers, de Mon-bevolking, welker sporen overal terug te vinden zijn, zullen zeker niet de allereerste bewoners geweest zijn. Intussen zijn zoweel verschillende mensenrassen Achter-Indië binnengedrongen dat zelfs papoease en caucasische elementen duidelijk onderscheidbaar in de rassen-chaos terug te vinden zijn.
Niettemin neemt een deel van de wetenschappelijke onderzoekers aan, dat Achter-Indië de bakermat van het maleise ras is.

Hindoes en Mongolen.

Later hebben twee duidelijke stromingen de overhand gekregen en zich met de Maleiers vermengd.

De eerste instroming was die van de Hindoes, de tweede die van de Mongolen (Chinezen.)

De Hindoes kwamen binnen via Birma en Siam. De Chinezen kwamen uit de dalen van de grote rivieren in Zuid-China.

De Hindoes namen bezit van Kambodja, later ook van Kosjin (Cochin China) en van het tegenwoordige Zuid-Annam. Zij vermengden zich ten dele met de primitieve Maleiers. Ten dele dreven zij hen voor zich uit de bergen in. Daar leven laatste resten

ook

ook nu nog in primitieve staat.
De Hindoes bouwden de rijken Kambodja, Kosjin en Tjampa (Zuid-Annam ) op. Dit waren lange eeuwen bloeiende staten. De overgrote rijkdom aan monumenten doet ook nu nog bewondering hebben voor hun vermogen, tot statenbouw en politieke organisatie.

Toch moeten wij begrijpen, dat deze Hindoes niet als overheersende vreemdelingen regeerden. Zij vermengden zich zo innig met de Mon, de Maleiers, en vele andere stan- en rasgroepen, dat in Kambodja en elders een eigen volk met eigen kultuur ontstond.

De Khmers.

Dit volk was dat van de Khmers. Het heeft eeuwen de leidende en heersende rol gespeeld in Achter-Indië;
Thans is het geheel in verval geraakt en zijn grote eigenschappen van karakter en hoofd zijn verloren gegaan. Hun degeneratie gaat met snelheid verder.

De Chinezen,

De mongoolse veroveraars stichtten het rijk Tongking. Later ook Annam. Ook zijn drukten hun stempel op het oorspronkelijke volk, waarmee zij zich vermengden.

De Naam Kambodja.

Kambodja is zo genoemd naar zijn mythische stichter Kamboe. In deze naam ligt denkelijk een sleutel tot oplossing van het raadsel.
Kamboe kan "het drijvende" betekenen. Indien zo, dan wordt duidelijk, dat wij te doen hebben ~~dat~~ met de placentaal gedachte kosmogonie, die wij uit de animistische denkwereld van ons eigen indonesische volk kennen.
Trouwens, de overrijke schat van legenden, sproken en geestverhalen welke nog bij het volk leven, toont dat de vedisch-animistische ideologie en godsdienst van Achter-Indië geen andere is dan die van Indonesië.

indoe- ul- uur.

Eeuwen voor de christelijke tijdrekening reeds begon de beinvloeding en bevruchting van het geestesleven in Achter-Indië door de verder-voortgeschreden hindoese kultuur. Deze beschavingsvormen kwamen met de hindoese immigranten.
Duidelijk is na te gaan hoe het brahmanisme het oorspronkelijk animisme, stoelend in gelijke bodem, verrijkte en veredelde tot drieëenheidsgeloof. Hiermee ging ook de bevruchting gepaard van de oerdialecten door het sanskrit. Dan volgde de hegemonie van het sjiwaisme in het brahmanistische stelsel. Ook op Java hebben wij deze ontwikkeling meegemaakt.
Op de leer van Sjiwa stoelt de verfijnde vorm van het boeddhisme uit. Eeuwen blijven beide vormen van dit "zielsgeloof" vredig naast elkander voortleven. Nu en dan duikt onder de vormen ontwikkeling van het economische leven het sterk materialistische sjiwaisme op. Eindelijk brengt het verval van het stoffelijk bestaan de overwinning aan de geestelijk verdroming, het

boedhisme.

Achter-Indie heeft de triomf van de levensveroverende en democratiserende Islam niet gekend, zoals Indonesie. Noch ook heeft het de zege gekend van de animistische voorouderkultus, die oppervlakkiger maar sterker levensinhoud geeft, zoals Japan en ook het Kongfoetseanisme van China hebben geleerd.

Ook Kambodja is te boeddhistisch geworden en heeft zich tot eigen schade te zeer afgekeerd van de dingen dezer wereld.
Reeds oeroude chinese kronieken spreken van een koninkrijk Foenan, d.i. het land van de Zuidelijke Boeddha, daarmee een deel van het rijk van de Khmers, n.l. Kambodja bedoellende.

De heersende godsdienst is thans een vaag boeddhisme. Niettemin leven de animistische oergedachten nog voort. Geboortemetafisica, voorouderkultus, geloof aan de hemelse afkomst van de dynastieen, begrafenis-rituaal en ceremonie zijn nog steeds meer of minder gezond in leven. Zij herinneren aan de oudheid ook van Indonesie.

5e Eeuw. Als het eerste licht van de geschiedenis gloort, zien wij in de 5e eeuw n.Chr. de Khmers bezig zich te bevrijden van de chinese souvereiniteit, waarvan althans de naam nog restte. Zij onderwierpen volk na volk aan zich. Zij breidden hun rijk uit. Zij stichtten Tjampa in het oosten. Zij beheersten het land van de T[illegible]is (Siam) in het westen.
Het rijk Foenan verdwijnt uit de kronieken. Deze vermelden Tjenla (Tjampa?) als rijk met overzeese handel. De monumenten en tempelruinen uit deze en volgende eeuwen zijn sjiwaitisch.
Ook dit wijst op een stoffelijk ingestelde levensopvatting.

6e tot 7e eeuw. De invloed van Hindoestan nam sterk toe. Kultuur en godsdienst verhieven zich. Kambodja wierp de laatste rest van China's heerschappij van zich af. (625) Weldra kwam de natuurlijke wisselwerking in een bevruchting van de Hindoe-kultuur door de eigen volksideologie en de nationale tradities. Bedehuizen en godsmausolea (prasat) verrezen. Achter-Indie en met name Kambodja is nu nog de wetenschappelijke bodem voor rijke vondsten van de oudheidkunde.

8e tot 9e eeuw. De nationale kunst en kultuur zegevierde. Kambodjase beschaving was niet meer Hindoebeschaving maar typische Khmer-kultuur. Evenals op Java was de beschaving van over de grenzen eigendom gemaakt. Deze eigendom werd uitgebouwd tot nationaal bezit.
In de 7e eeuw vond de een bekende vorstdynastie zijn eind.

Tjenla en Khmer waren twee Khmer-staten. In het noorden en oosten Tjenla Khmer.(Laos en Tjampa?) in het zuiden en zuidoosten Khmer.

9e Eeuw.

een sterk stoffelijk

Eeuw. Deze eeuw bracht Khmers glanstijdperk. Onder een krachtig v roveraar en statenbouwer, Djajawarman III (de uit Hemelkracht geborene), werden beide staten tot een bijeengemetseld.

De koninklijke hoofdstad Jasodharapoera (het huidige vervallen Angkor Tom) werd gebouwd, nog thans beroemd door zijn bouwstijl van vorstelijke pracht en pronk, deels tot ruinen vervallen, gerestaureerd als gevolg van verlichte denkbeelden van wetenschappelijke onderzoekers.

Nog groter praal voerde Jasowarman (889-910) zijn hoofdstad toe. De kunst bleide op. Djiwa heerste. Zo, dat zijn stoffelijke vergroving tot toepassing kwam in de bedehuizen. Eeuwen later zou Java ons het zelfde beeld van de regelieuse samenleving geven.

Eeuw. Het boeddhisme werd machtig. Wij mogen hieruit besluiten tot rrn dyrtk d,oggrlijk, zvonomisch-zegevierend bestaan, van de staat, waarop de boeddhistische levensverdieping als reactie kwam.

Dit boeddhisme verdreef de leer van Brahma uit de harten, uit de huizen van het geloof en uit de staat.

Deze eeuw kende het hoogtepunt van de klassieke Khmerkunst, ook Indrawarman-kunst genoemd naar zijn vorstelijke bevorderaar.

Kor Wat. Onder vele religieuse bouwwerken verees in deze eeuw de tempel van Angor Wat, als kroonjuweel van gewijde architestonische schoonheid.

log met Het was ij deze eeuw dat de half-legendarische oorlog met va. Mataram op Java werd gevoerd, Hij is ons uit onze eigen geschiedenis bekend.

Als de annalen juistheid bevatten zou het javaanse expeditienaire leger er zelfs in geslaagd zijn op Jasodharapoera in te nemen. Maar de nevelen trekken nog niet op.

## 3. V E R V A L E N O N D E R G A N G.

ijd met Terwijl zich in Khmer (Kambodja)zelf en in Tjampa de innerlijke strijd voltrok tussen Djiwa en Boeddha, kwam er ernstig staatsgevaar van buiten.

Reeds in het begin van de IIe eeuw, nog voor en onder het bewind van koning Soeriawarman I (de uit de Zon Geborene) (1002-1050) begonnen de Annamieten uit Tongking zuidwaarts voort te dringen.

mpa ver- Zij veroverden Tjampa en dreven de Tjams uit Annam. Deze rd. Tjams, tot de Khmers behorend, stichtten een nieuwe hoofdstad Tjaban.

Tjampa

Tjampa was een zelfstandig rijk, nauw gelieerd aan Khmer en door Kosjin daarmee verbonden.

De bedreiging door Annamieten wierp de Tjams in de armen van Khmers laatste grote koning, Djajawarman VIII (eind 12e eeuw). Hij trok Tjampa aan zich en boog de Annamieten de tegenstand van de Khmerse macht.

Maar die macht was niet meer wat hij geweest was.

stand van Thais.

Dat bleek ook uit de opstand van de Thais. Deze Thais waren eeuwen lang aan de Khmers onderworpen geweest. Zij behoorden tot gelijke stam als de Khmers en bewoonden het gebied dat wij thans als Siam kennen.

In de 13e eeuw begon de uitdrijving van de Khmers uit de dalen van de Menam, Siams grote stroom.

Khmer verloor zijn westelijke provincies aan de Thais, waaruit Siam is gegroeid. Het rijk boette aldus in het oosten en het westen zijn macht in.

del met va.

Niettemin bestonden er nog handelsrelaties van Khmer en Tjampa met Java, zoals ons bekend is. Een javaanse prinses, dochter van koning Kartanegara van Toemapel (Singgosari) was gehuwd met een vorst van Tjampa. OOk hierdoor werden de relaties tussen Java en dat deel van Achter-indie onderhouden.

tuurverval.

Het verval van de oude godsdienst, de nedergang van het welruwe, maar toch ook krachtige sjiwaisme voor de zegetocht van boeddhisme, dat groeiende macht van de priesterkaste en zijn invloed op het hof, - dat waren blijkbaar de oorzaken van een algemeen kultuurverval. Een economisch verval ging er natuurlijk mee gepaard en was er deels de oorzaak van.

Gelijke oorzaken hebben ook in Madjapait hun gevolgen gehad. Het kenmerkend verschil is dat Java niet het boeddhisme maar islam zijn intree deed en tot nieuw leven werkte.

ingsboeken.

Terwijl de Thais een steeds gevaarlijker offensief voorzetten, hield het hof van Kambodja zich bezig met de samenstelling van de "Koningsboeken". Deze zongen de lof van de vervlogende glorie van de vorsten en verheerlijkten het verleden, waarhet heden zich versomberde.

Een vergelijking met de madjapaitse pararaton is hier op zijn plaats. Evenals deze zijn de kambodjase koningsboeken een samenstel van mythen en kosmogonieen, waarin de enkele historische feiten verloren gaan. Als eerste poging tot historiografie mogen zij aantrekkelijk zijn, hun wetenschappelijke waarde is ongetwijfeld gering.

Eeuw. kor ver- en.

Zo liep de 14e eeuw ten einde. De vijftiende bracht toenemen de beklemming van de Thais. Zozeer, dat Angkor Tom als hoofstad werd verlaten. Als nieuwe hoofdstad werd Loewek betrokken, verder van de siamese grond af.

In 1471 viel ook Tjaban voor de Annamieten. Dit bezegelde het verval van de Tjampa-kultuur.

Eeuw.

Ook Loewek viel de Siamezen in handen.

Het was in de aanvang van deze eeuw dat voor het eerst Europeanen in aanraking kwamen met Kambodja.

te Ka- nen.

In 1516 kwam de portugese zeevaarder Duarto Coelho aan de kust van Kosjin aan. In 1553 vestigde zich een prtugese missie in Kambodja, goed ontvangen door de vorst. Toch was de invloed van het christendom tot in het midden van de 19e eeuw van geen betekenis.

2e.

De Kambodjers hebben het missie-werk overigens weinig moeilijkheden in de weg gelegd. De religieuse onverzaamheid van Azië heeft zich ook in Kambodja getoond.

Hollanders en Kambodja.

Ook de pogingen van Hollandse zeevaarders en kooplieden om handel te drijven op Kambodja (17e eeuw) hebben weinig doel getroffen.

De toestanden in Kambodja waren zeer ongunstig. Door de vorsten van Annam werd Kambodja voortdurend ernstiger bestookt. Tussen Siam en Annam ontstond weldra wrijving over Kambodja, dat beide staten voor zich opeisten. Zozeer was Kambodja in betekenis achteruitgegaan, dat de eens machtige staat van de Khmers thans tot passief strijdgebied en kampplaats van zijn buurstaten was ~~worden~~ geworden.

Weldra waren er in Kambodja telkens twee vorsten. De een was vazal van Siam, de ander van Annam.

Ondergang.

In de 18e eeuw is verval niet meer te spreken. Kambodja ging in deze en in de volgende eeuw geheel ten onder. De provincies Battambang en Siemreap in het westen en noorden werden door Siam eenvoudigweg geannexeerd. Aan Annam had het reeds de zes zuidelijke provincies, die samen het huidige Cochin-China vormden, verloren.

Het einde voor het eens fiere volk van de Khmerstaten brachten Engeland en Frankrijk in de 19e eeuw.

In 1863 ontstond er wrijving tussen Frankrijk en Siam over Laos, dat tot Kambodja behoorde. Een frans zee-officier werd naar het hof van Kambodja gezonden om de koning voor te stellen hem te beschermen tegen de agressie van Siam. De koning, Noerodom, angstig geworden door de offensieve houding van de Thais (Siamezen) zocht inderdaad zijn bescherming bij de Europeanen. Hij stelde zich onder de protectie van Frankrijk tegen Siam.

Kambodja bevrijd van Siam maar niet van Frankrijk.

De tijdelijke reden tot protectie verdween, wel is waar, maar niet de protectie. Kambodja bleef een protectoraat van Frankrijk. En dit protectoraat verdween, behalve in naam. Kambodja werd in wezen het bezit van Frankrijk.

In 1866 werd Pnom-Pen de hoofdstad.

In 1867 sloot Frankrijk met Siam een verdrag, waarbij Siam afstand deed van zijn schatplicht-recht op Kambodja en het protectoraat van Frankrijk erkende. Hiertegenover stond Frankrijk, de provincies Battambang, Angkor en Laos tot de Mekong aan Siam af.

Wat Frankrijk uit Kambodja trok was van zo weinig economische en commerciele betekenis, dat wellicht dit avontuur toch had verlaten. De Fransen zijn niet de beste kolonisators. Ook zij missen het assimilatie- en absorberingsvermogen, dat voor waarlijke volkplanting onontbeerlijk is.

Een snelle en intensieve ontwikkeling van land en volk zijn niet te verwachten.

Intussen bereikten de Fransen berichten over de rijkdom van tin en zink in Junan (China).

In

In 1866 trok een expeditie de Mekong op tot in de chinese provincie Junan. De tocht viel echter in het geheel niet mee. Veel eenvoudiger leek het te zijn om langs de Songka Junan binnen te trekken. De Songka loopt door Tongking en mondt in de Golf van Tongking uit.
Sedert dit ogenblik werd de begeerte gevoed om zich eerst van Tongking meester te maken, daarna van Junnan.

gen Siam. Intussen werd met Kambodja een verdrag gesloten, waarbij de macht van de kambodjase vorsten tot een schaduw inschrompelde. De macht van Frankrijk gold. In wezen bestond Kambodja als staat niet meer.

In 1867 was ook Annam tot een protectoraat gemaakt, terwijl Kosjin en Tongking direct bezitvan Frankrijk waren. Deze vier gebieden werden nu gemaakt tot een Gouvernement General de l'Indochine.

In Frankrijk vond men dat Siam ook maar moest verdwijnen als zelfstandige staat. Resten van napoleontische dromen van een franse wereldheerschappij ontnamen de franse diplomaten en politici de rust. Men stiet intussen op een onverwachte tegenstander, nl. Engeland.

geland en Te London was het voortkruipen van de franse macht in rma. Achter-Indie met lede ogen aangezien. Uitbreiding van franse invloed werd door Engeland in het geheel niet gewenst. Omdie reden had Engeland in 1885 en 1886 Birma geannexeerd en als provincie ingelijfd bij Hindoestan. Dit feit werd bij de behandeling van de geschiedenis van China belicht.

In 1893 stond Siam bij verdrag een deel van de provincie Laos aan Frankrijk af.
In 1896 volgde daarop het frans-engelse verdrag waarbij beide tractanten besloten gezamelijk hun territoir ten aanzien van Siam te bepalen. Siam verloor een derde van zijn grondgebied tenbate van Engels Birma en ten bate van Frans Indo-China. Ten aanzien van de rest van Siam besloten de beide hoge partijen de integriteit van het siamese rijk te waarborgen.

In 1904 stond Siam aan Frankrijk af de provincies Meloepre en Basak, zomende het district Karat (of Krat). Deze streken werden Kambodja gevoegd. De schaduwkoning Noerodom stierf en werd opgevolgd door zijn broer, de schaduwkoning Sisowath.
In 1904 werden de kambodjase provincies Karat en Dansai weer ingeruild tegen de siamese provincies Battambang, Siemreap en Sisophon. De oude hoofdstad Angkor Tom werd nu weer kambodjaas bezit. Hiertegenover deed Frankrijk afstand van zijn rechten op enig gebied op de rechteroever van de Mekong t.a.v. Siams grenzen. Daar Kambodja echter aan beide oevers van de Mekong is gelegen. Werd de fictie hiermee volgehouden dat Frankrijk Kambodja nog steeds als een zelfstandig gebied beschouwde.

tron- Kambodja is nog maar een pathetische overblijfsel van het Rijk van Khmer, dat op het hoogtepunt van zijn macht in de 12e eeuw onder Djajawarman VII zich uitstrekte van de Golf van Bengalen tot de Chinese Zee en uit 60 zelfbesturende staten bestond. Toen was Angkor Tom van groter betekenis dan het Rome van Nero en de splendeur van de Khmerse kunst was onvergelijkelijk.

Durand

Duizend jaar geleden was Kambodja een groot imperium onder hindoese kultuurinvloed, bevolkt én rijk, trots op zijn paleizen en tempels. De tropische jungle was in kultuur gebracht. De Khmers hadden een netwerk van grote wegen aangelegd door landen die thans sombere en gevaarlijke wildernissen zijn. De Mekong maakte de rijstvelden vruchtbaar en het land bracht meervoedsel op, dan het volk nodig had. Een rijke handel bloeide. Dat was het werk geweest van koloniserende hindoese krijgslieden en brahmaanse priesters, gesteund door de daadkracht en de volharding van het maleise ras.

Dit alles is verdwenen. Provincie raakte van Khmer los door chinese veroveraars, door tibetaanse invallers, door Siamse volksbevrijders en door franse diplomaten. In het onbeduidende landje dat nu Kambodja heet, is het maleise oervolk in de wildernissen teruggedreven. Het is ingekrompen tot geringe aantallen, slachtoffers van malaria en van voedselgebrek.

Weinig meer is er over van het glorieuze kolonisatie-werk van de Hindoes dan een schijnhof met schijnvorsten en de ruinen van een prachtige bouw- en beeldhouwkunst.

Kambodja nu is met zijn onbegaanbare en door malaria verpeste wildernissen zo groot als Engeland, maar heeft nog geen 3 millioen inwoners.

De beschaafde Kambodjers leven aan hun meer Tonle Sap, en langs de Mekong-oevers, waarop de hoofdstad Pnom-Ken gebouwd is. Het volk dat vroeger zijn veroveraars en statenbouwers voortbracht, heeft thans al zijn vertrouwen verloren. De energie is zo geheel verdwenen, dat het zich niet meer weet te verdedigen tegen de intelligenter Chinezen, Annamieten en anderen, die alle economische hulpbronnen in handen hebben.

---

## T O N G K I N G .

### 1. L A N D E N V O L K .

ed. Tongking beslaat een oppervlakte van ruim 40000 vierkante mijlen, dat ongeveer de helft van Java. Dit gebied telt ruim 7 1/2 milillioen inwoners. Er zijn echter nog geen 10000 Europeanen, de soldaten meegeteld.

De voornaamste verkeersader is de Song-koi (rode Rivier), die in Junnan ontspringt. Deze rivier was het, die de Fransen naar Tongking trok. Zij meenden n.l. dat de Song-koi de kortste verbindingsweg zou zijn naar de minerale rijkdommen van Junnan. Zij werden echter sterk teleurgesteld. Boven Laokay is de rivier in de droge tijd niet meer bevaarbaar. In het natte seizoen zijn de stroomversnellingen onoverkomelijke hindernissen.

t. De Annamieten vormen de grote meerderheid van de bevolking. Wilde stammen bewonen de noordelijke districten: de Moesongs (= tijgers?) en de Phoos (= wilde mensen). Zij zijn van maleise stam, hebben vierkante voorhoofden, brede gezichten, sterke jukbeenderen en geen scheve ogen.

Zij

Zij zijn fors gebouwd en leven in primitieve levensomstandigheden, even als de Moi in Annam.

Economische betekenis. Rijst is het stapelproduct van Tongking. Er zijn vaak twee oogsten per jaar. In 1926 bedroeg de export van rijst ongeveer 70 millioen gulden.

Er zijn enkele koffie-plantages. Ook wordt wat tabak en katoen verbouwd, jute en suikerriet.

De zijdeworm-teelt neemt toe. In 1926 werden rond 80000 tons ruwe zijde uitgevoerd. Thee begint in het belang te worden.

Goud, koper, tin, lood en andere mineralen worden in het berggebied van Tongking gevonden.

Veel steenkool wordt gewonnen in Hongay aan de baai van Along. In 1925 bedroeg de opbrengst ongeveer 1.4 millioen tons.

Ook fosfaten levert Tongkings bodem.

Van de vezelachtige schors van de z.g. papierboom maakt een uitgebreide inheemse nijverheid papier.

Veel arak wordt uit rijst gestookt.

De totale invoer bedroeg in 1926 rond 850 millioen gulden, de uitvoer rond 650 millioen gulden. De transito-handel van Tongking tussen Hongkong en Junnan is geheel in handen van gevestigde chinese handelshuizen. Voornamelijk betreft hij tin van de Junnanmijnen en katoenen garens van Hongkong.

Bestuur. Het protectoraat van Tongking is nader aan direct bestuur dan dat van Annam.

Tot 1897 was de keizer van Annam in Tongking vertegenwoordigd door een onderkoning. Thans echter ligt het bestuur in de handen van de resident superieur te Hanoi (102000 inwoners) de hoofdstad van Indo-China.

Tongking is in 19 provincies verdeeld onder residenten of vice-residenten. In elke provincie is een provinciale raad, zonder europese leden en gekozen door de inheemsen.

Voorts is er een Chambre consultative, geheel uit tongkinese leden bestaande, met raadgevende bevoegheid bij de opstelling van de landsbegroting.

De organisatie van het bestuur, van de gemeenten, de rechtspraak en het onderwijs is gelijk aan die Annam.

## T O N G K I N G.

### 2. G E S C H I E D E N I S.

Successie. Voor de eerste geschiedenis van Tongking volge men de schets omtrent Annam. Tongking was los verbonden aan Annam tot 1801-1802. Toen bracht Djalong, keizer van Annam, met franse steun ook Tongking onder zijn macht.

Hij

Wij hebben verder gezien dat de Fransen aandacht begonnen te geven aan Tongking.

Naar aanleiding van een invasie van Noord-Tongking door ontslagen volgelingen van Taiping-rebellen, (Zie geschiedenis van China), begonnen de vijandelijkheden. Maar voordat Frankrijk tot actie kon overgaan kwam de frans-duitse oorlog er tussen.

Zo werd het 1873, toen een zekere Jean Dupuis nieuwe wrijving veroorzaakte. Hij was een handelaar, die militaire voorraden moest opvoeren naar Junnan. De koloniale regering gaf hem 200 soldaten mee. Zelf nam Dupuis nog 600 chinese soldaten in dienst. Met deze gewapende macht werd Hanoi plotseling aangevallen en genomen. Dupuis werd echter belegerd en zond om versterking naar Saigon, de zetel van de franse regering. Toch ook had hij wel succes met de verovering van enkele versterkte plaatsen om Hanoi.

e Zwarte lag. De Tongkinezen riepen in hun nood de hulp in van de "Zwarte vlag". Dit waren de revolutionaire scharen van uitgeweken chinese rebellen, die in de bergen van Tongking leefden en van roof niet terugschrikten. De leider van deze Zwarte-Vlagtroepen, Loe-Win- Foeok, een Tongineese, had een schrikaanjagende reputatie veroverd.

Hij kwam met zijn troepen en hernam in enkele dagen de door de Fransen bezette dorpen in de omtrek van Hanoi. Een uitval van de Fransen koste hun tientallen doden, waaronder de commandant.

Dit was voor de franse regering de aanleiding tot oorlog De commandant van de versterkingstroepen beval ontruiming van de dorpen, waarin de franse missies werkten, waardoor de inheemsen christenen aan de haat van de rebellen waren prijsgegeven. Duizenden vluchtten over de kling gejaagd.

anse re- eite. Met de overheid in Tongking werd nu een conventie gesloten, bepalende de ontruiming van Tongkings gebied door de Fransen. De conventie deed Frankrijk tijd winnen, terwijl de rest van de deelnemers aan het mislukte avontuur gered konden worden.

Annam werd voor de tegenslagen in Tongking verantwoordelijk gesteld en met harde straffen bedreigd.
Het eind was dat Annam een protectoraat van Frankrijk werd.

uwe An- Nu kon men met meer gezag in Tongking optreden. In 1882 werd weer een legertje Fransen in Tongking geworpen om de weg naar Junnan langs de Song-koi open te leggen.

De franse troepen bestormden wederom Hanoi en namen het in. Met merkwaardige gelijkheid herhaalden zich de gebeurtenissen van 1873. De stad werd belegerd, De Fransen deden een uitval, werden met bebloede koppen teruggeslagen en hun commandant sneuvelde (1883).

China dreigt met oorlog

hina dreigt Het hof van Annam beklaagde zich te Peking over het op-
et oor-treden van de Fransen, met verzoek om hulp. Hiertoe was alle
og. aanleiding. Het z.g. protectoraat over Annam was nog ongeregeld
niet alleen maar Tongking erkende nog altijd de chinese sou
vereiniteit.

Te Parijs liet de chinese gezant een ernstig woord van waarschuwing horen, dat verdere militaire operaties in Noord-Tongking en Junnan een casus belli (= aanleiding tot oorlog) zouden scheppen tussen China en Frankrijk.

Maar Ferry, Frankrijks eerste minister, wenste, zoals wij zagen, een verschrikkings-politiek.

Er werden versterkingen gezonden naar Annam en Tongking. De maritieme expeditie tuchtigde Hue in Annam, zo herinneren wij ons,

In Tongking werd nu een veel sterkere troepenmacht geworpen. Dit betekende oorlog met China.

ranse Ne- Maar Frankrijk had de tegenstad onderschat. De franse
erla- troepen werden reeds in het eerste treffen bij Son-tay tot
en. de terugtocht gedwongen.

De bezetting van Son-tau bestond voor een deel uit geregelde chinese troepen. Het gelukte na maanden toch om Son-tay ten val te brengen (Dec. 1883).

In 1884 waren de Fransen heer en meester in het deltagebied van Tongking. Er was nu openlijke oorlog met China. Tongking was vol geregelde chinese ~~chinese~~ troepen. Daar beide partijen de oorlog niet wensten, gelukte het de diplomaten spoedig om vrede te sluiten.

nofrans In Mei 1884 werd te Peking een tractaat gesloten, waar-
ac- bij China zich bereid toonde zijn troepen uit Noord-Tong-
at. king terug te trekken.

ag bij De vijandelijkheden werden echter niet gestaakt door de
gsong. de suisdheid van de franse Commandanten. Deze vielen Langsong aan, welke stad buiten het conventiegebied lag. Zij werden niet allen verslagen, maar de expeditie eindigde in een volkomen vlucht.

g bij Versterkingen rukten aan en de kansen keerden. In een regel-
joe matige veldslag bij Tsjoe bleven de Fransen meester van het terrein.

In Jan. 1885 werd een sterke franse macht naar Langsong geexpedieerd. Na zware gevechten met ernstige verliezen aan
uwe beide zijden bezetten de Fransen de stad Langsong. Maar in
g Maart van dat jaar werden de franse troepen totaal verslagen
en in wanordelijke vlucht uit China verdreven.
gsong. Deze ramp bracht het ministerie Ferry ten val.

Vrede van Tientsien 1885.

rede van ient- ien 885.

Het gelukte Engeland nu om tussen China en Frankrijk vrede te doen sluiten. Deze werd in Juni 1885 te Tientsien getekend. Een van de voorwaarden was de erkenning van het franse protectoraat over Annam en Tongking.

Voor verdere geschiedkundige bizonderheden worde verwezen naar onze schetsen over China en Annam.

oelingen.

Rustig was het in Tongking nog lang niet. In 1907 werd aan de Tongkinezen een vertegenwoordigend lichaam geschonken, de z.g. chambre consultative met enkel adviserende bevoegdheid i.z. de begroting. Deze concessie werkte weinig uit. Nog in 1913 had een ernstige politieke aanslag plaats op de Fransen in Hanoi.

Tot op dit ogenblik smeult een gevaarlijke volkshaat.

---

## L A O S .

schiedenis.

In tijden, die zich aan de navorsing onttrekken, moet het Laos protectoraat van thans behoord hebben tot een Lao-Koninkrijk. Het moet toen verenigd zijn geweest met de huidige Lao-provincie van Siam en met een Lao-gebied in Birma.

Een groter Laos, dan wij thans kennen, heeft eeuwen daarna deel uitgemaakt van Khmer (Kambodja). Het was een niet buitengewoon vruchtbaar binnenlandgebied, dat met Kambodja langs de Mekong handel dreef. Het strekte zich toen uit aan beide oevers van deze grote waterverkeersweg.

ams it.

In het begin van de 19e eeuw (1828) maakte Siam zich van het grootste gedeelte van Laos meester.

In 1867 sloot Siam met Frankrijk een verdrag, waarbij ook de status van Laos word geregeld. Aan Siam werd toen door Frankrijk, dat Kambodja sedert 1862 als protectoraat beheerste, het grootste gedeelte van Laos afgestaan, in ruil voor Siams erkenning van protectoraat

ms it.

In 1893 volgde een nieuw verdrag, waarbij het deel van Laos oostelijk van de Mekong weder aan Siam ontviel.

Sedert vormt Laos het grootste, niet het belangrijkste van de vijf gebieden van Frans Indo-China.

ied.

Het beslaat ruim 82000 vierkante mijlen en heeft een bevolking van slechts 650000 inwoners. Dus ongeveer 10 bewoners op een vierkante mijl.

Bevolking.

Bevolking. De bevolking bestaat uit Thais (Siamezen) waartoe ook de Laotiers behoren; verschillende oorspronkelijke stammen, die Khas ("Wilden") genoemd worden, en vreemdelingen uit de verschillende omliggende landen.

De Khas weken voor de Thais de wildernissen in, of op Tongkings gebied. De vermengingen, daaruit ontstaan, dragen verschillende namen. De bekendsten zijn de Meconge. In hen is het maleise prototype nog zeer goed te herkenen.

Godsdienst. De Laotiers zijn boeddhisten, evenals de meeste overige bewoners van Indo-China en even weinig overtuigde belijders als dezen.

Economische betekenis. De wouden bevatten bamboe en vele waardevolle houtsoorten waaronder de zeer goede ajati van het noorden. Echter is er slechts hierin en in rotan verbouw en handel.

Onder de teeltgewassen zijn rijst, djagoeng, katoen indigo, tabak, suiker, en cardamon de voornaamste. De handels betekenis is echter gering.

Gebrek aan bevolking en zeer gebrekkige verkeersmiddelen maken dit uitgestrekte franse bezit voor het grootste gedeelte tot gestorven gebied.

De bodem bevat goud, tin, koper, zilverhoudend lood, edelstenen en andere mineralen. Maar wat er aan exploitatie te vinden is, draagt een primitief karakter.

De handel is van geen betekenis. Hij wordt voornamelijk met Siam gedreven en is voor het grootste deel in handen van Chinezen.

De Mekong is het verkeersmiddel. Daarnaast zijn er wegen, die soms enkel voor voetgangers begaanbaar zijn.

Loeang Prabang is de voornaamste handelsplaats.

Bestuur. Voordat Laos een frans protectoraat werd, was het op oude wijze verdeeld in vorstendommen. Eigenlijk waren deze meestalkleine vorstjes leenmannen (tjua's of Tjao's) van de radja van Wientiane. De Siamezen hadden (1828) deze radja verslagen, zijn stad bezet en zijn staat geannexeerd. De algemene band tussen de leenmannen en hun vorst was daarmee verbroken.

De Fransen maakten van de vorstendommetjes provincies. Er zijn er twaalf, elk bestuurd door een franse "administrateur voor inlandse zaken" en, onder zijn toezicht, door inheemse ambtenaren door het volk gekozen uit de oud-adelijke geslachten.

Aan het hoofd van het bestuur zetelt de resident supérieur te Wien-tiane.

Van ontwikkeling van dit uitgestrekte gebied, groter dan Java, is, gelijk, nauwelijks te spreken.

---

Kwang Tjoen. Wan

# K W A N G T S J A U - W A N .

eschie- enis. In 1895, na de Japans-chinese oorlog, vonden Frankrijk, Rusland en Duitsland het nodig, om China tegen Japan te beschermen. De drie beschermde mogendheden verenigden zich tot een actie om Japan terug te duwen.
Zie hiervoor de geschiedenis van Japan en China.

Frankrijk sloot daarop met China een verdrag.
Bepaald werd dat aan Frankrijk de uitsluitend exploitatierechten in de chinese próvincie Junnan werden ingeruimd.
Dit was het verdrag 1895.
In 1898 volgde een nieuw verdrag. Hierbij werd als nog gecontracteerd dat China zijn provincies Junnan, Kwangsi en Kwangtoeng en ook het eiland Hainan nooit aan een andere mogendheid zou afstaan. Bovendien moest de Baai van Kwangtsjau voor 99 jaar aan Frankrijk worden verpacht.
In 1899 werden er twee kleine eilandjes bijgenomen.

étekenis. Frankrijks doel was het om een concurrent te vormen voor Hongkong.
Kwangtsjau-Wan is de baai aan de zuidkust van de chinese provincie Kwangtoeng aan de oostzijde van het schiereiland Loeitssjou. De baai is een prachtige rede en ankerplaats. Het omliggende territoir, dat gepacht is, beslaat 200 vierkante mijlen. Er zijn twee stadjes op: Fort Bayard met 8000 en Tsjekam, het handelscentrum, met 18000 inwoners.
Kwangtsjau-Wan is een vrijhaven. In 1926 bedroegen import en export beide ongeveer 7 1/2 millioen chinese dollars.
De bewolking telt ruim 200000 zielen. Er zijn 250 Fransen, een compagnie soldaten meegeteld.
De baai heeft enige strategische betekenis.
Het bestuur is in handen van een gouverneur, die sedert 1900 onder de gouverneur-generaal van Indo-China staat.
Er is nu na bijna 40 jaar frans bestuur geen spoor van enige concurentie voor Hongkong.

---

JOKO PRAMONO
TGL : 2-10-15
PARAF :

PERPUST
DOUW